

De laatste egyptoloog

Paspoort

Leeftijd: 60

Woonplaats: Groningen

Hobby's: Klassieke muziek en muziekgeschiedenis

Wat wilde u later worden toen u klein was: Dat veranderde nog wel eens. Egyptoloog wilde ik als kind al worden, maar musicus had ik ook graag gewild als ik er genoeg talent voor had gehad.

Verstrooide professoren op geitenwollen sokken. Het klassieke beeld van de wetenschapper. Maar achter de muren van universiteit en hogeschool wordt vernieuwend en spannend onderzoek gedaan. Aansprekende wetenschappers vertellen in deze krant over hun werk. Vandaag: Jaap van Dijk.

Door Esther van der Meer
Kattengodin

Vanaf de hoge bruine krabpaal kijken goudgele kattenogen de verslaggeefster sfinxachtig aan. Even later besluit de poes dat het goed is en ze laat snorrend haar staart aaien.

Katten, in het huis van een egyptoloog mogen ze niet ontbreken. Al heet de poes van Jaap van Dijk Pallas, naar de Griekse godin van de wijsheid. "Er zijn al zoveel collega's met een kat die naar de kattengodin Bastet genoemd is, daar begin ik niet aan."

Van Dijk ontvangt thuis, in zijn met boeken volgestouwd vertrek. Dinsdag neemt hij officieel afscheid van de Rijksuniversiteit Groningen maar zijn laatste collega gaf hij al in mei. Vrijwillig pensioen heet het, al was Van Dijk graag doorgegaan tot 2018: het jaar waarin hij 65 hoopt te worden en het jaar waarin egyptologie het honderdjarig bestaan in Groningen zou vieren.

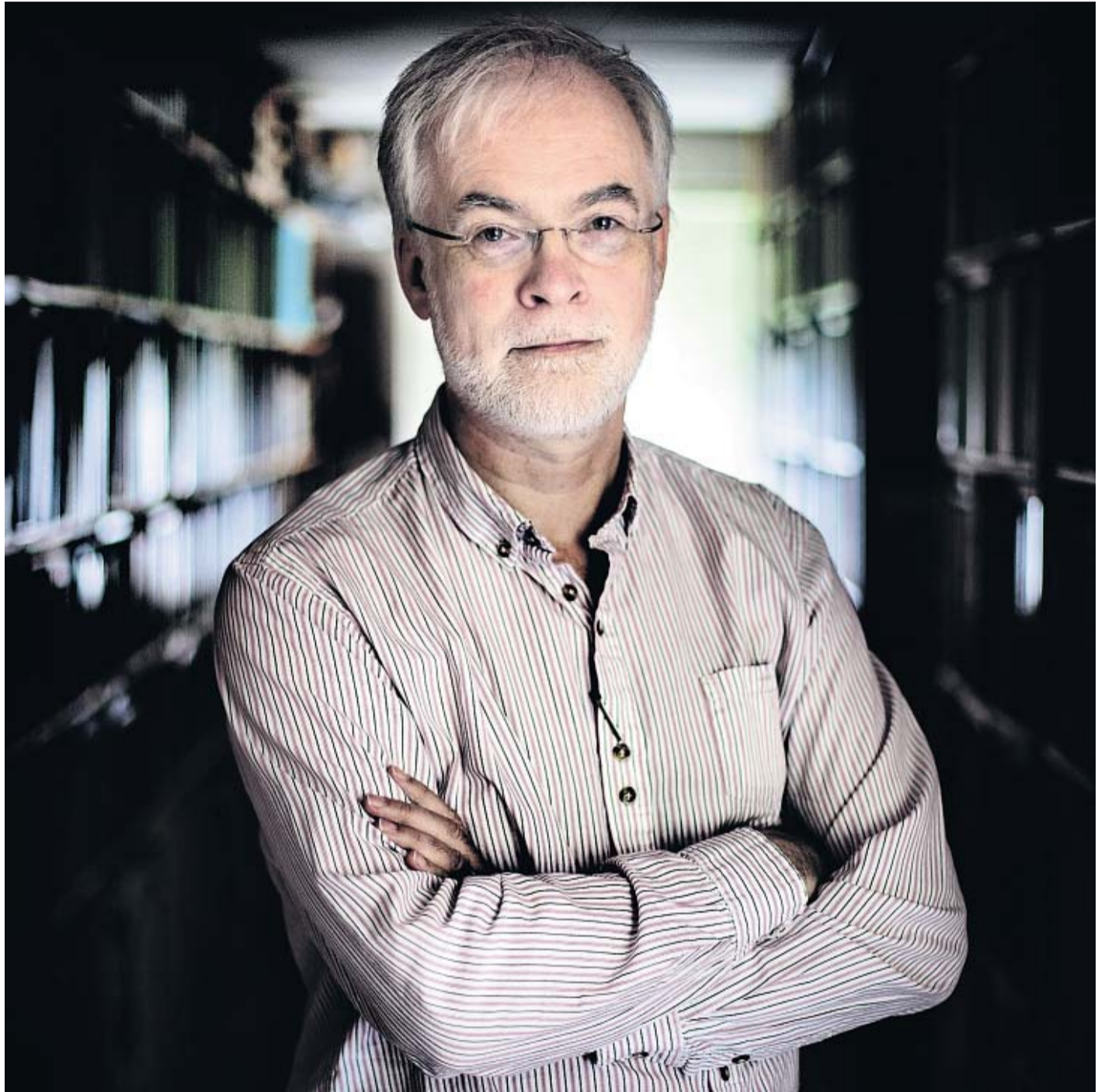
Maar zo ver komt het niet. De RUG heeft de stekker uit de studie getrokken. Bezuinigingen.

Hoogtijdagen

Het was nooit een groot vak, de egyptologie. Maar wel gewild en gevolgd door studenten uit alle windrichtingen: van chemici tot medici en van historici tot theologen. Gerardus van der Leeuw, de befaamde theoloog naar wie de Van der Leeuw-lezing is genoemd, introduceerde de egyptologie in 1918 aan de Rijksuniversiteit Groningen.

"Van der Leeuw deed de egyptologie erbij. Theo van Baaren volgde hem op, hij had als leeropdracht Egyptische taal en letterkunde. Zijn leerling Herman te Velde werd vervolgens de eerste hoogleraar egyptologie van Groningen en mijn leermeester."

Van Dijk ging egyptologie studeren in de hoogtijdagen. "Ik begon in Groningen aan een studie Nederlands, maar die vond ik eigenlijk maar saai. Op weg van mijn kamer in Helpman naar de faculteit in de Grote Kruisstraat fietste ik altijd door de Boteringstraat langs wat nu Hotel de Ville is en keek dan gefascineerd naar het bordje naast de deur: 'Instituut voor Semitistiek en Archeologie van het Nabije Oosten en het

◀ Met het afscheid van Jaap van Dijk komt een einde aan bijna een eeuw egyptologie in Groningen.
Foto: Siese Veenstra

Egyptologisch Instituut'. Op een gegeven moment ben ik binnengelopen en nooit meer weggegaan."

In 1978 was hij de eerste hoofdvakstudent die in Groningen afstudeerde. "Een van mijn medestudenten, die egyptologie als bijvak volgde, was ambtenaar. Hij heeft er nog voor gezorgd dat ik van de Commercieële Club Groningen het dertiende *Groot Egyptisch Woordenboek* gesponsord kreeg. Een kostbaar bezit voor een arme student. Ik ben er nog dankbaar voor. Het staat tegenwoordig online, maar ik raadpleeg het nog bijna elke dag, gewoon op papier."

Taal

Papier, woorden, taal. Daar ligt zijn fascinatie. "Bij mijn allereerste opgraving in Egypte, in de dodenstad Sakkara, moest ik aardewerk bestuderen. Dat ligt daar overal, bijna meer scherven dan zand. Vast heel interessant, maar voor mij wordt het pas leuk als er ergens tekst op staat. Inscripties, die zijn wat mij betreft toch de bronnen die toegang geven tot de

Egyptische cultuur."

Gelukkig hoef je daarvoor als egyptoloog nooit ver te zoeken. "Egypte is nu een bureaucratisch land, maar dat was het duizenden jaren geleden ook al. Ze schreven alles op. Mathematische formules, prachtige verhalen, hymnen voor de goden, rituele teksten, liefdespoëzie, procesakten. Het is er allemaal."

De laatste jaren werkte Van Dijk aan de opgraving van de tempel van de moedergodin Moet in Karnak, een enorm complex in de woestijn bij Luxor. De egyptoloog vertaalde de nog nooit gepubliceerde inscripties op de poort en legt nu de laatste hand aan een boek. "We weten ontzettend veel over die tempel. En toch blijft het moeilijk om je voor te stellen hoe het er echt is toegegaan. Alleen al het idee dat alle muren van top tot teen beschilderd waren in felle kleuren."

Het is de droom van elke egyptoloog, denkt hij, om met een echte Oude Egyptenaar te praten. "Zou je elkaar kunnen verstaan? Klopt onze interpretatie van hun cultuur? Een fascinerende gedachte."

Democratie

Ondanks zijn pensioen is hij vast van plan volgend jaar verder te gaan met de opgravingen, al zal het in dienst zijn van een andere opdrachtgever. En hangt er ook het een en ander af van de politieke situatie.

Illegale bouwactiviteiten, bulldozers die alles overhoop halen, bendes die systematisch plunderen, musea die worden leeggeroofd; Van Dijk houdt af en toe zijn hart vast als hij ziet wat er op de archeologische sites van Egypte gebeurt.

"Ik was er dit voorjaar nog. Je merkte dat de sfeer anders was. De politie werd uitgelachen en liet dingen gebeuren die onder Mubarak niet hadden gekund. Kleine criminaliteit, Westerse vrouwen die lastig gevallen worden op straat. In wezen kleinigheden, maar ook een symptoom van een staat van wetteloosheid."

Democratie, het is niet iets wat de Egyptenaren in het bloed zit, meent Van Dijk. "Egypte is sinds 3000 voor Christus door een farao geregeerd, ze hebben nooit een democratie gehad. Elke Egypte-

naar heeft er zijn mond vol van, maar ze hebben geen idee wat het betekent. De kern van een democratie is dat het parlement een regering naar huis kan sturen, maar als je ze dat vertelt, kijken ze je aan of je van Mars komt. Zij denken dat je stemt op een leider en 'the winner takes all'. Het regeringshoofd is daarmee automatisch een dictator."

Terugverlangen naar Mubarak is een groot woord, maar Van Dijk is blij dat de heerschappij van de Moslimbroeders weer voorbij is. "Die geven geen cent om het cultureel erfgoed, terwijl de hele Egyptische economie erop draait." Het tempelcomplex van Moet is tot nu toe ongeschonden gebleven "De inwoners van Luxor weten als geen ander dat ze voor hun welvaart afhankelijk zijn van de archeologische schatten. Het tempelcomplex wordt goed beschermd." Hij hoopt dat die rust niet wordt verstoord. In het land van Nijl en zon is nog genoeg onderzoek te doen. Ook voor een egyptoloog met pensioen.

@ esther.van.der.meer@dvhn.nl